

EXAMENSARBETE
Hösten 2006
Lärarytildningen

**Grammatikundervisning; tradition
eller nytta?**
- en studie av gymnasiepedagogers förhållningssätt

Författare
Sandra Lewitz
Åsa Nilsson

Handledare
Christina Lindh

www.hkr.se

Grammatikundervisning; tradition eller nytta?

- en studie av gymnasiepedagogers
förhållningssätt

Abstract

Grammatikundervisningens plats i skolan har förändrats genom historien och denna uppsats har för avsikt att undersöka om begreppskunskapen är viktigare än nyttan för elever med svenska som modersmål i grammatikundervisningen på gymnasieskolan idag.

Med hjälp av en kvantitativ enkätundersökning utreds gymnasiepedagogers syn på 'grammatik' och grammatikundervisning. I definitionen av 'grammatik' framkommer mest frekvent av respondenterna att det handlar om språkets uppbyggnad, språkets struktur och en medvetenhet om språkriktighet. Ur vår undersökning framkommer det även att *kunskaper* om de grammatiska begreppen inte är lika viktigt som att elever med svenska som modersmål kan *använda* den svenska grammatiken rätt, vilket våra respondenter hävdar att eleverna kan.

Det råder inte någon homogen syn bland våra respondenter om grammatikundervisning finns med i kursplanen för Svenska A, medan majoriteten inte anser grammatik vara en del av kursen Svenska B. Några respondenter gör dock nedslag vid behov i grammatik i kursen SvB. Vår uppfattning är att 'grammatik' implicit finns nämnt i SvA, vilket även Boström och Josefsson (2006) hävdar, medan vi inte kan finna det i SvB.

Ämnesord: argument, attityder, grammatik, grammatikundervisning, svenskämnets didaktik

Innehållsförteckning

FÖRORD	5
1. INLEDNING	7
1.1 Problemformulering.....	7
1.2 Disposition.....	7
2. LITTERATURGENOMGÅNG	9
2.1 Svenskämnet och grammatikens historia	9
2.2 Olika syn på vad 'grammatik' är	10
2.3 Styrdokument.....	11
2.3.1 Lpf 94.....	11
2.3.2 Kursplaner.....	11
2.4 Argument för grammatikundervisning	12
2.4.1 Historiska argument	12
2.4.2 Den personliga utvecklingen.....	13
2.4.3 Grammatikens påverkan på språkfärdigheten	13
2.4.4 Grammatik, språksociologisk kunskap och praktisk kompetens	13
2.4.5 Den metaspråkliga aspekten.....	13
2.4.6 Kunskap om människan genom grammatik	14
2.4.7 Underlättandet av främmande språkinlärning	14
2.4.8 Övriga argument för grammatikundervisning.....	15
2.5 Argument mot grammatikundervisning	15
2.5.1 Grammatiken påverkar inte elevens skriftfärdighet	15
2.5.2 Grammatikens påverkan eller inte på inläringen av främmande språk.....	16
2.5.3 Metaspråkets relevans för grammatikens vara eller icke vara	16
2.5.4 Övriga argument mot grammatikundervisning	17
2.6 Sammanfattning	18
3. METOD OCH MATERIAL	19
3.1 Metod.....	19
3.2 Urval	20
3.3 Material.....	21
3.4 Sammanställning av enkät	21
4. RESULTAT OCH ANALYS	22
4.1 Gymnasiepedagogers definition av begreppet grammatik	22
4.2 Grammatikundervisning och styrdokument	23
4.3 Den grammatiska nyttan	24
5. DISKUSSION	26
5.1 Metoddiskussion.....	26
5.2 'Grammatik' och grammatikundervisning – positivt och negativt	27
5.3 Grammatikens vara eller icke vara i styrdokumentet	28
5.4 Grammatikundervisning i skolan.....	29

5.5	Resultatens konsekvenser för yrkesrollen	31
5.6	Framtida forskningsarbete	32
5.7	Diskussionsavslutning	32
6.	SAMMANFATTNING	33

REFERENSER

Bilageförteckning

Bilaga 1 – missiv till skolorna.....	36
Bilaga 2 – missiv till pedagogerna	37
Bilaga 3 – enkät.....	38
Bilaga 4 – enkätsvar fråga 1	42
Bilaga 5a – enkätsvar fråga 2	46
Bilaga 5b – enkätsvar fråga 3.....	46
Bilaga 6 – enkätsvar fråga 4.....	47
Bilaga 7a – enkätsvar fråga 5a	48
Bilaga 7b – enkätsvar fråga 5b.....	48
Bilaga 8a – enkätsvar fråga 6a	49
Bilaga 8b – enkätsvar fråga 6b.....	49
Bilaga 9a – enkätsvar fråga 7	50
Bilaga 9b – enkätsvar fråga 8.....	50

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla er svensklärare som medverkat i vår enkätundersökning, utan er hade detta examensarbete aldrig gått att sammanställa.

Vi vill även tacka alla er på Högskolan Kristianstad som gett oss värdefull kritik under arbetets gång. Vi vill även rikta ett stort tack till handledaren Christina Lindh som varit ett enormt stöd under hela arbetsprocessen och som hela tiden hjälpt och uppmuntrat oss. Vidare vill vi tacka Sara Danielsson som fungerat som vår korrekturläsare och vårt bollplank och som tagit sig tid att lyssna på alla våra olika idéer.

Ett särskilt tack vill vi även till ge nära och kära som stöttat oss och som förstått att vi haft fullt upp. Speciellt vill vi ge Ebba Lewitz en stor tackkram för att hon förstått att mamma haft fullt upp med skolan!

Kristianstad 2006

Sandra Lewitz och Åsa Nilsson

1. Inledning

Varför tycks då så få lärare ha ställt sig frågan: Vad är viktigast – kunskap om språkets formella uppbyggnad eller kunskap om hur språket fungerar i olika sammanhang? Svaret på den frågan torde vara självklart, men ändå lägger vi skoltiden igenom ner kanske tio gånger längre tid på att lära eleverna ordklasser och satsdelar än på hur ett samtal fungerar (pragmatik). Vi prioriterar alltså kunskap om språket som ett formellt system framför kunskap om språket som ett socialt fenomen. (Brodow, 1996:303-304)

Genom detta citat och under akademiska studier i ämnet svenska har vårt intresse för grammatikens vara eller icke vara väckts. Vi har ställt oss undrande till hur begreppskunskapen i svensk grammatikundervisning motiveras, dels genom styrdokumentens explicita formuleringar, dels genom pedagogernas faktiska tolkning och användandet av dem. Vidare ställs även frågan hur gymnasiepedagoger utifrån sig själva som svensklärare, definierar 'grammatik'.

Vår undersökning handlar om grammatikundervisningens didaktik, och om gymnasiepedagogers attityder till ämnet i kursplanerna för Svenska A och Svenska B. Eftersom kursplanerna för svenska som andraspråk har samma rubricering, vill vi påpeka att det inte är dem vi har för avsikt att undersöka.

I denna studie innebär enkla citattecken själva begreppet och när ett ord kursiveras tydliggörs något.

1.1 Problemformulering

Uppsatsens syfte är att undersöka om nyttan av grammatikkunskap är viktigare än begreppskunskapen för elever med svenska som modersmål, i betydelsen att faktiskt kunna använda grammatiken sett ur ett gymnasialt perspektiv. Utifrån syftet fokuseras två frågeställningar:

1. Hur förhåller sig pedagogers grammatikundervisning till kursplanernas målformulering?
2. Hur motiverar pedagogerna sitt val att undervisa eller inte undervisa i grammatik, i kurserna Svenska A och Svenska B?

1.2 Disposition

I kapitel 2. *Litteraturgenomgång* behandlas i olika underrubriker, den litteratur som befunnits relevant för undersökningen. Svenskämnets och grammatikens historia och utveckling

behandlas kort i 2.1 *Svenskämnet och grammatikens historia*. Vidare i avsnitt 2.2 *Olika syn på vad 'grammatik' är*, redovisas litteraturens olika förslag på definitioner av 'grammatik' och i avsnittet angående gymnasieskolans styrdokument, 2.3. *Styrdokument*, förmedlas information om vad som står att läsa om grammatikundervisning i ämnet svenska på gymnasienivå. Slutligen ges olika argument för och emot grammatikundervisning i skolan i 2.4 *Argument för grammatikundervisning* och 2.5 *Argument mot grammatikundervisning*. Detta kapitel avslutas med en kort sammanfattning i 2.6 *Sammanfattning*.

I kapitel 3. *Metod och material*, behandlas hur undersökningen genomförts, vilket material som använts, hur respondenterna valts ut och hur materialet sammanställts.

I kapitel 4. *Resultat och analys*, redogörs respondenternas svar på vår enkät vilka sedan tolkas. I 5. *Diskussion*, kommenteras dessa resultat i ett större sammanhang och här jämförs de olika svaren även med det som litteraturen förmedlar. I detta kapitel dras även slutsatser utifrån behandlat material.

Avslutningsvis framförs i kapitel 6. *Sammanfattning*, en kort redogörelse av hela arbetet.

2 Litteraturgenomgång

2.1 Svenskämnet och grammatikens historia

Svenskämnet och svensk grammatikundervisning har genomgått förändringar sett ur ett historiskt perspektiv. Idag är svenska ett kärnämne inom grund- och gymnasieskola, men så har det inte alltid varit.

Under 1600- och 1700-talet genomfördes all undervisning i de högre läroverken på latin, och läroböckerna var skriva på latin. Det var dock ett krav att eleverna skulle behärska det svenska språket för att bli antagna till studier på högre läroverk (Thavenius, 1999:11). Under 1700-talet skedde en förändring och svenskämnet kom att börja användas i begränsad omfattning i de högre utbildningsformerna, och det började även ges ut läroböcker på svenska (1999:12).

De grammatikor som fanns i svenska under 1600-talet var baserade på den latinska skolgrammatiken. Den så kallade allmänna grammatiken var nu aktuell, vilken innebar teorier om att alla språk i grunden följde samma mönster. Vid mitten av 1600-talet började det skrivas grammatikböcker i svenska (Teleman, 1987:7). Johan Bure (1568-1652), också kallad för Johannes Bureus, anses vara den svenska grammatikens fader. Han var en föregångare inom svensk språkhistoria och svensk fonetik¹ (Friesen, 1983:79). Bure har skrivit den tidigast bevarade grammatiska texten om svenska (Josephson, 1997:165), men det skulle komma att dröja ända fram till 1800-talet innan skolorna började med svensk grammatikundervisning (Teleman, 1987:7).

1807 skedde en övergång från den gamla latinskolan till 1800-talets belästa skola och svenskan blev ett eget ämne (Thavenius, 1999:13). Grammatikinläring ägde nu rum i de lägre skolåldrarna medan litteraturläsning skedde i de högre åldrarna. Tillvägagångssättet för grammatikundervisningen var att eleverna först skulle kunna grammatiken formellt, det vill säga alla regler, för att sedan arbeta med exempel (1999:21-22).

Det fanns en fast övertygelse om hur grammatikundervisning skulle genomföras och bland annat Tegnér sätter sin prägel på svenskämnets undervisning:

'för barnet genom Grammatik, för ynglingen genom Litteratur.' Grammatikstudierna är formellt bildande för eleverna och det lär dem reda ut sina begrepp och tränar deras logiska tänkande, övar omdömesförmågan och skärper tanken." (Thavenius, 1999:22)

Tegnér vidareutvecklar sina tankar angående grammatikundervisningen:

Läraren får inte minska på strängheten i de grammatiska studierna annars vänjes det unga sinnet från början till slarf och halfhet, till oreda och håglöshet, minnet tappar sin hålltång, tanken sin

¹ ljudlära

spänstighet och lynnet sjelf sin fasthet och kärna. Derföre böra form och regel icke blott inpreglas, utan de böra tatueras in i det unga sinnet, så att de sitta qvar för lifstiden. (Thavenius, 1999:22)

Grammatikundervisningen var alltså starkt påverkad av den disciplinerande form med systematisk och formalistisk metod av undervisning som användes under latinskolans tid. Både Thavenius (1999:22) och Teleman (1987:7) hävdar att latinskolans påverkan och den klassiska skolgrammatiken kan vara en av anledningarna till att grammatiken har behållit sin starka ställning inom svenskämnet, vilken fortfarande är aktuell i dagens skola.

Undervisningsmetoden från den tidigare latinskolan, det vill säga formell, disciplinerad och metodisk undervisning, började ifrågasättas vid mitten av 1800-talet och istället förespråkades inom grammatiken konkreta övningar. Inställningen att modersmålet borde läras in som ett främmande språk, motarbetades således och det ansågs inte heller rätt att svenskämnet skulle läras in för att underlätta inläringen av främmande språk (Thavenius, 1999:28).

1905 ombildades skolväsendet vilket ledde till att svenska språket expanderade som ämne och timantalet i undervisningen ökade kraftigt. Svenska blev nu det centrala bildningsämnet vilket innebar att alla elever i den nu, från 1919, obligatoriska 6-åriga folkskolan skulle ha svenska på sitt schema. Det fanns dock några undantag vilket framförallt gällde de yrkesinriktade skoleleverna (1999:14).

2.2 Olika syn på vad 'grammatik' är

Boström och Josefsson (2006) menar att "grammatik handlar om språk och språkförmåga, om språkljud och hur man bildar ord och sätter samman dessa till fraser, satser och meningar" (s. 10). Brodow (1996) slår fast att: "Grammatiken är ett försök att beskriva strukturen hos ett språk som är så levande och mångskiftande att det svårligen kan ledas in i fasta fällor." (s. 308)

Vid jämförelser mellan hur olika uppslagsverk definierar 'grammatik', syns det att både *Bra böckers lexikon* (Friesen, 1993:321) och *Nationalencyklopedin* (Marklund, 1992:1) betonar att 'grammatik' hör samman med ett korrekt skriftspråk och *Bra böckers lexikon* anser vidare att 'grammatik' även handlar om språkets uppbyggnad (Friesen, 1993:321). Enligt *Bonniers lexikon* är grammatik "en systematisk framställning av språket, i synnerhet sett som ett genom språkbruket sammanhållet system" (Dalén, Bonniers lexikon, s. 243, band 6).

”Med grammatik brukar menas de regler och principer som styr hur man konstruerar ordformer och hur man kombinerar dessa till fraser och satser.” (Kroksmark, Strömqvist, Strömqvist 1993:23) Strömqvist utvecklar resonemanget över vad ’grammatik’ är och menar att det kan tydas på många sätt och att det även kan vara diffust i sin definition. Vidare anser författaren att ’grammatik’ kan omfatta faktorer som hur människan talar och till viss del lyssnar, hur hon skriver och till viss del hur hon läser och det kan även vara en beskrivning och en rekommendation till dessa olika områden. Det kan även vara förbud mot hur formuleringar uttrycks (s. 24).

Brodow behandlar olika lärares definition av ’grammatik’: ”Struktur, regler, ordning, systematik i språket.”, är definitioner som framkommer ur hans grammatikundersökning (Brodow, Nilsson, Ullström 2000:71).

Majoriteten av de olika definitionerna avser grammatik vara ett redskap för att kunna använda svenska språket på ett korrekt sätt, men *Bra böckers lexikon* (1993) och *Nationalencyklopedin* (1992) betonar endast korrekthet i skriftspråket.

2.3 Styrdokument

2.3.1 Läroplan för de frivilliga skolformerna

I den framtida yrkesrollen som lärare i ämnet svenska ligger en skyldighet att följa gällande styrdokument, men det är också att betrakta som en rättighet. Läroplanen är en förordning som ges ut av regeringen och utgör en del av de styrdokument som pedagoger ska följa (*Läroplaner*, s. 1). Det finns i dagens läge tre olika läroplaner, och eftersom detta arbete inriktar sig på gymnasieskolan behandlas endast *Läroplan för de frivilliga skolformerna*, även kallad *Lpf 94*.

I *Lpf 94* står det att läsa om rektorers, lärares och elevers uppgifter i den svenska gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, komvux och statens skolor för vuxna. ’Grammatik’ finns inte explicit inskrivet i detta dokument, men följande står att läsa: ”Det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt eller specialutformat program --- kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes-, och vardagslivet och för fortsatta studier.” (*Lärarhandboken*, s. 44)

2.3.2 Kursplaner

Som ett komplement till läroplanen finns kursplaner vilka tillkännager vad målet för undervisningen i respektive ämne och kurs är. Kursplanerna är vagt formulerade och lämnar

stort utrymme för läraren, skolan och kommunen för egen tolkning. I kursplanerna redovisas även betygskriterierna för respektive kurs (*Kursplaner och betygskriterier*, s. 1).

Inom alla nationella program läser eleverna Svenska A och Svenska B. Kursplanen i SvA beskriver mål och syfte för kursen. I denna finns inte 'grammatik' uttryckligen nämnt, men det står skrivet att skriftspråket ska brukas av eleven för att utveckla deras lärande och tänkande. Det står även att läsa att: "eleven rådfrågar vid behov språkliga handböcker, använder sig i skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt skiljer på talat och skrivet språk." Att eleven ska behandla sina texter utifrån teoretiska kunskaper behandlas också (*SVI201 – Svenska A*, s.1). I kursplanen i SvB, står det att eleven ska känna till grundläggande drag i det svenska språkets utveckling genom historien och känna till språkvarianter såsom dialekter, sociolekter och stilnivåer i svenska, men inte heller här står 'grammatik' explicit (*SVI202 – Svenska B*, s. 1).

2.4 Argument för grammatikundervisning

Vi kommer nu att redogöra för den externa grammatiken, det vill säga den kulturella inläringen av formell grammatik.

2.4.1 Historiska argument

Enligt Nilsson har det genom historien i stort sett varit tre olika argument som förts fram för grammatikundervisning i skolan;

1. *Formalbildningstanken*, vilken innebär att eleven skulle kunna de grammatiska termerna innan hon/han började arbeta med skrift och läsning. Detta för att använda sig av de grammatiska termerna i utvecklandet av det praktiska språket. Innehållet sattes åt sidan och formen fick företräde, regler skulle inetsas och det togs för givet att de sedan skulle användas i det egna språket (Brodow m.fl. 2000:13-15). Tanken med formalbildningsargumentet var att grammatisk övning ledde till ett ökat intellekt även inom andra ämnen (Boström, Josefsson, 2006:28).

2. *För inläringen av främmande språk*, inläringen av främmande språk underlättades när individen hade kunskaper i svensk grammatik.

3. *Språkriktighetsargumentet*, grammatiken hjälper eleven att uttrycka sig bättre i svenska, och det var även ett av de argument som ledde fram till att grammatikor började skrivas (Brodow m.fl. 2000:15-17).

2.4.2 Den personliga utvecklingen

Boström och Josefsson (2006) menar att grammatikundervisning krävs för att nå ökade insikter om vår personlighet, till exempel om våra tankar om känslor (s. 30-31). Josefsson hävdar att grammatikkunskaper är nödvändiga för att människan ska kunna förstå sig själv (Josefsson, 2003:1). Den personliga utvecklingen innebär även att det blir lättare att uttrycka sig med exempelvis ett större förråd av adjektiv (Boström, Josefsson, 2006:31).

2.4.3 Grammatikens påverkan på språkfärdigheten

Argumentet om språkfärdighet innebär att grammatikundervisning behövs för att uppnå en bättre eller mer ändamålsenlig språkanvändning. Grammatikstudier leder till större valmöjlighet om hur meningar kan konstrueras samt kunskap om vilken effekt valen ger. Detta leder till att eleven uppnår ett bättre tal- och skriftspråk (Boström, Josefsson, 2006:34-35).

Även Andersson (1993) menar att kunskaper i grammatik och språkets egenskaper leder till att individen lättare och effektivare kan välja sina uttryck (s. 9).

2.4.4 Grammatik, språksociologisk kunskap och praktisk kompetens

I olika grupperingar och i olika situationer nyttjas skilda språknormer. Det är därför viktigt att det undervisas i grammatik, så att eleverna kan få verktygen för att behärska de olika normerna och kunna förändra sitt språk efter situationen. Annars kan de bli kategoriserade som socialt missanpassade, och då kanske aldrig ges en ärlig chans. Författarna menar att det är de grammatiska begreppen och fonetiken som ska behandlas i grammatikundervisningen (Boström, Josefsson, 2006:39).

2.4.5 Den metaspråkliga aspekten

Den *metaspråkliga kompetensen* innebär att människan behöver grammatikundervisning för att kunna sätta ord på sina språkliga kunskaper. Detta för att de grammatiska reglerna och kunskapen om dem ska kunna placeras i ett sammanhang. Ord ska även kunna sättas på språkbruket. Boström och Josefsson (2006) menar alltså att ett språk om språket behövs, där grammatiken ska fungera som ett verktyg för upptäckten av vårt eget, och andra människors språk (s. 30). Även Andersson (1993) för fram det metaspråkliga argumentet, det vill säga att grammatiken underlättar samtal om språket. ”Vi kan göra vårt språkbruk mera medvetet.” (s. 9) Det metaspråkliga argumentet är även ett argument mot grammatikundervisning, vilket vi återkommer till under stycke 2.5.3.

2.4.6 Kunskap om människan genom grammatik

Olika argument för varför elever bör lära sig svensk grammatik behandlas av Boström och Josefsson (2006). Ett av dessa argument innebär att människan inte kan tänka sig ett liv eller ett samhälle utan språk, och att ett språk inte kan fungera utan grammatik. Genom språkstudier kan kunskap om sig själv som språkavarelse uppnås, och eftersom grammatiken är det centrala för språkförmågan, är grammatikstudier viktiga för dem som är intresserade av vårt mänskliga varande. Detta argument kallar de för ”kunskap om människan” (s. 27). Brodow (1996) delar detta synsätt och menar att det dominerande argumentet för varför skolan ska undervisa i svensk grammatik är att det har ett humanistiskt bildningsvärde (s. 312). Nilsson för fram ett av Telemans huvudargument för grammatikundervisning i skolan; att språket är väsentligt för människan och att det därför är viktigt med kunskap om det (Brodow m.fl. 2000:21). Brodow citerar Teleman:

Men frågan om valet av språklig kunskap som element i svenskämnet har också en humanistisk sida. Djuren grymtar och de grymtar kanske väl, men de kan inte grymta om sig själva och sitt grymtande. Människan har mist sin djuriska oskuld, och det ingår därmed i hennes mänsklighet att söka kunskap om sig själv. (Brodow, 1996:314)

2.4.7 Underlättandet av främmande språkinläring

Undervisning i främmande språk är ett annat argument för grammatikundervisning i betydelsen att det utgör ett redskap för att lära sig ett främmande språk. Detta bygger på tvärspråkighetstanken vilken innebär att det används ett gemensamt referenssystem för många språk, vilket underlättar jämförelser mellan det egna och det nya språket. Med hjälp av modersmålsgrammatiken kan stöd för uttryck på det nya språket finnas (Boström, Josefsson, 2006:32-34). Nilsson diskuterar Telemans ståndpunkt att det är en nödvändighet med kunskaper i svensk grammatik för att kunna tillägna sig ett nytt språk (Brodow m.fl. 2000:21-22). ”grammatikkunskap och förmåga till grammatisk jämförelse mellan målspråk och källspråk är en viktig tillgång när man lär sig ett främmande språk i en miljö där språket inte talas utanför klassrummet.” (Teleman 1987:9) Teleman vidareutvecklar detta argument och hävdar att inläring av andra språk är något som är individuellt för varje enskild person, men att det är grammatiken som kan bli ett avgörande redskap för förståelse och jämförelse mellan de olika språken. Han påpekar att grammatisk kunskap är oundgänglig för läraren i främmande språk, även om grammatiken nödvändigtvis inte behöver synliggöras för eleverna (Teleman m.fl. 2001:9).

Andersson (1993) instämmer i tanken att grammatik behövs för att underlätta inläringen av främmande språk. Enligt honom är det viktigt att känna till det egna språkets struktur vid inläringen av ett främmande språk. Han menar vidare att grammatikkunskaper i det egna språket hjälper till att kunna se likheter och skillnader mellan de båda språken och att diskussioner om de båda språken underlättas (s. 10). Även Svedner (1999) hävdar att grammatiken har ett nyttovärde eftersom den underlättar inläringen av främmande språk (s. 80). Flera språkforskare instämmer i detta argument, att det är riktigt med grammatik med avseende på inläringen av främmande språk. Brodow (1996) är dock inte säker på att det är inom svenskämnet som undervisningen bör ligga (s. 311).

2.4.8 Övriga argument för grammatikundervisning

Teleman för fram många olika argument till varför grammatikundervisning bör finnas i skolan och han problematiserar även många av dem. Han menar att grammatisk kunskap kan underlätta skrivandet, men han hävdar samtidigt att det varken är en självklarhet eller en säkerhet att så sker. Vidare poängterar han att kunskap i svensk grammatik är en del av kulturarvet, men samtidigt påtalar han att det som ingår i kulturarvet inte nödvändigtvis behöver vara något positivt. Enligt honom är ett syfte med undervisning i svensk grammatik att inte låta språket förfalla men han tillägger att detta argument främst förespråkas av de högre sociala skikten, vilka anser sin språknorm vara den rätta.

Grammatiken förebygger fördomar och hjälper människor att orientera sig i världen enligt Teleman. Dessutom är grammatiken oundviklig för den som skriver ordböcker och för dem som arbetar med språksociologi, språkpsykologi och datalingvistik (Teleman 1987:8; Teleman m.fl. 2001:9). En viss kännedom om och i den svenska grammatiken ingår i allmänbildningen, menar Svedner (1999:80).

2.5 Argument mot grammatikundervisning

Vi har tidigare behandlat, i punkt 2.5, det författarna tar upp som argument för att eleverna ska lära sig grammatik i skolan. Här följer några av de argument mot grammatik som behandlas i litteraturen.

2.5.1 Grammatiken påverkar inte elevens skrivfärdighet

Brodow m.fl. (2000) hänvisar till Hertzberg, som drar slutsatsen att kunskaper i grammatik inte har någon betydelse för elevernas skrivkompetens. ”Overalt er konklusjonen den samme:

grammatikk har ingen påvisbar effekt på elevenes skriveferdighet” (s. 20). Hertzberg stödjer sig på engelskspråkiga undersökningar om grammatikundervisningens effekt på språket när denna slutsats dras. Efter 50 års forskning inom området anser hon att det inte finns något samband mellan grammatikundervisning och en mer utvecklad språkbehärskning. Tvärtom, är grammatikundervisning väldigt onödigt i strävan att uppnå större språkfärdigheter (Brodow m.fl. 2000:20).

Brodow (1996) hänvisar i sin bok till de undersökningar som Hertzberg arbetat med, och resultatet är detsamma. Här menar dock Brodow, till skillnad från Brodow, Nilsson och Ullström (2000), att de grupper som fått formell undervisning i grammatik, faktiskt hade sämre resultat än kontrollgruppen i skriftförmåga. En anledning till detta, kan enligt Brodow vara, att grammatikundervisningen tagit tid från annan skriftränning. Han visar vidare, med hjälp av empiriska studier, att det endast är grammatiken, som visat sig kunna ha en negativ effekt på skriftspråket (s. 301).

Brodow för fram ett av Telemans argument mot grammatikundervisning:

Summa summarum: i praktisk undervisning för vanliga människor är grammatiken till föga hjälp vid språkriktighetsundervisningen. Anledningen till att folk tror motsatsen är att man har laddat ett litet antal fel med stor felaktighet, nämligen just de fel som lätt kan förklaras med grammatik. Sådana fel är dock inte mer fel än alla andra uttryck som heller inte stämmer med det offentliga språket och som alltså kräver mycket mer invecklade grammatiska och semantiska förklaringar. (Brodow, 1996:310)

2.5.2 Grammatikens påverkan eller inte på inläringen av främmande språk

Nilsson är tveksam till främmande språkargumentet och han hävdar att detta har sin grund i läromedlens framställning av grammatiken. När frågan ställs till elever om varför de läser grammatik, svarar de vanligtvis att de har nytta av det när de lär sig främmande språk. Nilsson menar att detta svar är något eleverna fått lära sig och därför är det inte trovärdigt (Brodow m.fl. 2000:24).

Nilsson och Ullström hävdar att eftersom varje språk har sin egen grammatik är det inte relevant att lära sig svensk grammatik för inläringen av främmande språk (Lannvik Duregård, 2003-09-26:2). Vidare betonar de att grammatikens roll vid inläringen av främmande språk har diskuterats under lång tid, och forskare idag är inte eniga om grammatikens roll vid inläring av främmande språk (Nilsson, Ullström, 2003:2).

2.5.3 Metaspråkets relevans för grammatikens vara eller icke vara

Ett argument för att undervisa i grammatik, är att grammatisk kunskap behövs för att kunna läsa ordlistor, det metaspråkliga argumentet, vilket vi tidigare redogjort för i stycke 2.4.5, då

som ett argument för grammatikundervisning. Brodow ställer sig bakom detta argument med tillägget, att dessa kunskaper inte behöver vara särskilt grundläggande eftersom ordlistor oftast ger exempel. Vidare menar han att grammatiken inte är nödvändig för att utveckla elevernas skriftspråk genom rättning. De ord som används vid rättning är oftast allmänförståeliga även om användandet av enkla ordklasser såsom verb inte alltid kan undvikas (Brodow 1996:311).

Nilsson och Ullström anser, att av de argument som finns för grammatikundervisning, är det metaspråkliga argumentet det mest väsentliga. Samtidigt påpekar de att det till en början går precis lika bra att prata om ett språk utan termer (Lannvik Duregård, 2003-09-26:2).

2.5.4 Övriga argument mot grammatikundervisning

Enligt Nilsson är det en myt att eleverna måste kunna svensk grammatik för att bli duktiga i svenska. Skolan har omorganiserats flera gånger under de senaste 100 åren, men grammatikundervisningen har förblivit relativt oförändrad. Traditionell grammatikundervisning leder, menar Nilsson, till att eleverna skriver sämre på grund av rädsla för att göra fel. Nilsson och Ullström efterlyser en ny teori för grammatikundervisningen, där det handlar om att fokusera på verkligt språk och inte på konstruerade meningar (Lannvik Duregård, 2003-09-26:1). Nilsson ställer sig inte frågande till om grammatikundervisning ska finnas, utan han ifrågasätter grammatikens ledande ställning. Han anser att språkundervisningen ska vara en orientering i språket där grammatiken självklart hör hemma, men att den inte ska vara ledande, vilket den är idag (Brodow m.fl. 2000:27).

Även Liberg (2005) hävdar att grammatiken som eget innehåll har en ytterst tveksam plats i skolans svenskämne på grund av att den ofta inte leder till bestående kunskaper. Dessutom är hon tveksam till grammatikens vara eller icke-vara på grund av grammatikens ändamålsskäl, såsom underlättandet vid översättningar och skapandet av språknormer (s. 32).

Enligt Nilsson och Ullström är svenskämnets huvuduppgift att få eleverna att bli medvetna om sig själva som språkvarer, vilket de inte anser att grammatiken bidrar till (Lannvik Duregård, 2003-09-26:1).

Lannvik Duregård behandlar i sin artikel Hultmans syn på grammatik, att grammatik till viss del behövs för allmänbildningen. Han understryker dock att det är fel att lära sig grammatik för grammatikens skull, eller för att klara grammatikprovet (Lannvik Duregård, 2003-09-12:1).

2.6 Sammanfattning

Styrdokumentet är vagt formulerade och uttrycker inte explicit grammatikundervisning som innehåll i någon kurs. Det finns argument både för och emot grammatikundervisning, även om majoriteten är för. Det framkommer även att de motargument som behandlats, även tas upp som förargument. Detta innebär att den enskilda pedagogen har stor valfrihet i hur hon/han motiverar arbete eller inte arbete i grammatik. Senare i denna uppsats redogörs för hur de pedagoger som medverkar i enkätundersökningen motiverar sitt val.

3. Metod och material

Vi kommer att redovisa vårt tillvägagångssätt vid inhämtandet av material och sammanställningen av våra data.

3.1 Metod

Vår undersökning har genomförts med hjälp av enkäter av flera olika skäl. Den främsta anledningen var att vi ville få ett större antal svar, vilket inte hade varit möjligt med en kvalitativ undersökning med avseende på den tid som stått till förfogande. Ytterligare motiv till valet av enkätstudie, var strävan efter objektivitet. Vi tror att det är svårare att hålla sig objektiv, och inte styra de olika respondenterna vid intervjuer. Risken att styra respondenterna genom språket finns även vid enkäter, men eftersom vår enkät genomgått flera olika granskningar och är exakt lika formulerad för alla, minimerades denna risk.

Vetenskapsrådets skrift *Forskningsetiska principer* (2002), har legat till grund för de etiska regler och rekommendationer ett forskande arbete bör ta hänsyn till. De etiska principerna gäller främst sammanställning, behandling och resultat av vår enkätundersökning. Reglerna innebär bland annat att forskare ska informera de berörda om forskningsuppgiftens syfte, om deras uppgift i undersökningen samt att deltagandet är frivilligt. I missivet² till de berörda lärarna har vi informerat om ovanstående samt meddelat var de kan ta del av det färdiga forskningsresultatet (se bilaga 2).

Vi gjorde valet att behandla våra enkäter konfidentiellt, och inte anonymt. Skillnaden består i att vid konfidentiell behandling är respondenten anonym för läsaren men inte för oss, medan respondenten vid en anonym undersökning är anonym för samtliga. På så sätt undveks situationen med att skicka ut påminnelser till personer som redan svarat, och därigenom eliminerades risken att göra någon upprörd på grund av överflödiga påstötningar. Detta tillvägagångssätt var även en tidsbesparing.

Vår enkät har enligt Trost (1994:54-55) och Stukát (2005:44) hög standardiseringsgrad bestående av strukturerade frågor bortsett från den sista som är av det kvalitativa slaget. Med strukturerade frågor menas frågor där svaret redan är angivet men att det kan finnas olika alternativ, eller som i vårt fall olika grader av svar. Detta för att förmå respondenten till att ta ställning (Stukát, 2005:45).

Trost (1994:17) menar att en kvantitativ enkät kan ha en slutfråga av kvalitativ struktur. Enkäten avslutades med en kvalitativ slutfråga för att ge insikt om hur lärare definierar

² Missiv: Personligt följebrev (Trost, 1994:88)

'grammatik' utifrån sig själva. De olika definitionerna kommer att ligga till grund för våra diskussioner utifrån vår första frågeställning – hur definierar pedagoger i ämnet svenska på gymnasieskolan begreppet grammatik?

Enkäten inleds med ett antal bakgrundsfrågor om personernas kön, ålder, utbildning och antal tjänsteår. Därefter följer åtta frågor och påståenden som ska besvaras genom att följa angivelserna i enkäten.

3.2 Urval

Kontakt med en av Högskolan Kristianstads VFU-samordnare togs för att få mailadresser till de pedagoger som undervisar i svenska på gymnasienivå, och är med i VFU-portalen. Detta material ansåg vi dock vara för litet och vi valde därför att utöka vår responsgrupp. Via sökfunktionen på www.eniro.se fick vi information om vilka gymnasieskolor som finns i Skåne, och via ett missiv (se bilaga 1) ombads samtliga skolor meddela oss mailadresserna till sina svensklärare. Gensvaret på detta blev 63 mailadresser till olika svensklärare.

Enkäten skickades ut, även denna gång med ett missiv (se bilaga 2) där en presentation gjordes av oss och vårt ärende. Missivet innehöll information om att pedagogens mailadress mottagits från en kontaktperson på skolan samt en förfrågan om hjälp att besvara vår enkät. Vidare redovisades att enkätsvaren skulle behandlas konfidentiellt, att medverkan var frivillig, tidpunkt för när enkäten skulle vara oss tillhanda och var det färdiga materialet kunde hittas (se bilaga 2). En påminnelse skickades ut till dem som inte svarat när tidsfristen gått ut.

Av samtliga 63 enkätutskick var det slutligen 32 som returnerades till oss. Av dessa 32 var det 7 som kom att räknas till ett *fullständigt bortfall*, det vill säga de ingår inte i sammanställning av resultat, eftersom de av olika anledningar ej blivit korrekt ifyllda.

Av de 24 enkätsvar vi använt oss av i vår sammanställning var majoriteten svarande i åldern 20-39 år, med en yrkeserfarenhet på mindre än 10 år. Det utföll även så att 17 kvinnor svarade, men endast 7 män. Undersökningsgruppen är alltså inte jämnt fördelad varken med avseende på kön, ålder eller yrkeserfarenhet.

9 av våra 24 enkätsvar tillföll kategorin *internt bortfall*³. Av de inkomna enkätsvaren hade en person endast besvarat den kvalitativa frågan. Vi valde dock att använda oss av denna i vårt resultat ändå, eftersom vi ansåg att bortfallet generellt var för stort i vår undersökning.

³ Interna bortfall – ej komplett ifylld enkät, men som ändå ingår i sammanställning och analys (Trost, 1994:109)

3.3 Material

Resultaten av enkäten skulle leda fram till vårt syfte och vår problemformulering för att sedan kunna bearbetas tillsammans med pågående diskussion i litteraturen.

För att underlätta för respondenten, och för att lättare kunna sammanställa materialet fokuserades arbetet med enkäten på att få så få svarsalternativ som möjligt. Eliasson (2006) hävdar att vid undersökningar med få svarsalternativ, så kallade nominalvariabler⁴ och ordinalvariabler⁵, blir redovisningen mer lättöverskådlig i stapeldiagram (s. 72). Vi ansåg dock att stapeldiagram försvårade förståelsen om de redovisades i arbetet och därför ligger dessa som bilagor till arbetet (se bilaga 4-9b). Ytterligare en anledning till valet med få svarsalternativ, var att maximera svarsfrekvensen, vilket torde underlättas med en enkät som inte var tidsödande för respondenten.

Enligt Eliassons (2006:43) och Stukáts (2005:43) rekommendationer skickades en testenkät ut till fyra personer. Detta föll väl ut, och samtliga enkäter returnerades till oss korrekt ifyllda. Genom testpersonerna fick vi en uppfattning om hur lång tid enkäten skulle ta att fylla i. Vi vill här förtydliga att dessa personer inte har någonting med det färdiga resultatet att göra.

3.4 Sammanställning av enkät

Svaren bearbetades manuellt och samtliga enkäter gick igenom metodiskt och noggrant. Varje respondents svar noterades för respektive påstående och fråga. För att vara säkra på att vårt resultat var rätt, genomfördes enkätsammanställningen två gånger. Det kontrollerades att antalet svar stämde överrens med antalet respondenter och de interna bortfallen räknades in. Därefter sammanställdes alla frågor och påståenden med hjälp av stapeldiagram, utom den sista eftersom den är kvalitativ. Vi har haft stor användning av dessa diagram i vår sammanställning av resultat och analys, men som vi tidigare nämnt gjordes valet att inte ha dem med i arbetet för att öka läsbarheten.

Med hänsyn till ett relativt litet antal enkätsvar, redovisas inte heller resultatet i procent eftersom det blir missvisande, då en person blir mer än en procent (Eliasson, 2006:72).

⁴ Nominalvariabel: Frågor eller påståenden som inte går att rangordna, till exempel bakgrundsfakta.

⁵ Ordinalvariabler: Frågor eller påståenden som besvaras genom rangordning.

4. Resultat och analys

Resultat och analys kommer i detta kapitel att slås samman och ämneskategoriseras för att underlätta för läsarens förståelse. Detta innebär att enkätsvaren inte redovisas i samma följd som frågorna ställts, och vid intresse av exakt resultat för varje enskild fråga, hänvisas läsaren till bilaga 4-9b. Resultaten ges i fallande ordning, och för att ytterligare hjälpa läsarens förståelse redogörs respondenternas åsikter som blockcitat, Trost att detta inte följer gällande skrivregler.

4.1 Gymnasiepedagogers definition av 'grammatik'

En av frågorna i undersökningen handlade om hur lärare definierar 'grammatik' med utgångspunkt från sig själva. Svaren ger förslag på flera definitioner. Knappt hälften av svaren lyfter fram att grammatik är språkets byggsten. En av respondenterna ger sin syn på grammatik genom följande citat:

Jag tycker att grammatik är språkets byggstenar. Grammatiken visar hur språket ska pusslas ihop för att vi till exempel ska följa den språkliga normen, t.ex. hur vi böjer ord och sätter ihop dem till satser osv.

Andra förslag lyfter fram att grammatiken hjälper oss att se sammanhang och ger språket dess struktur

Grammatik är ett språks struktur. De som har skrivit grammatiken har strävat efter att hitta ett system i språket. Detta vill jag göra eleverna medvetna om --- För att förstå språkets struktur, varför vi använder språket som vi gör, studerar vi grammatik. För att kunna tala om denna struktur behöver vi begrepp, dvs grammatiska termer.

Argumentet att grammatiken möjliggör kommunikation mellan människor, och att det möjliggör diskussion finns också med bland svaren.

Grammatik innebär att ha förståelse för hur språket används och bör användas för att möjliggöra kommunikation.

Det framfördes även att grammatik är att föra ett metasamtal om språket och att grammatik handlar om språkriktighet

Grammatik ger eleverna verktyg till att kunna föra ett metasamtal kring språk och att rätta till fossiliserade fel. Grammatik skall alltid undervisas i en kontext annars blir det mest lösryckta begrepp som man sedan inte kan tillämpa i praktiken.

Ett redskap som möjliggör diskussion kring språkriktighet.

Ytterligare exempel på definitioner var att grammatik är; ordklasser, satsdelar och syntax, konsten att tala och skriva rätt, förståelse för hur språket används, en analys av språket samt både teoretisk och praktisk språkriktighet.

Frågan om respondenten ansåg 'grammatik' vara positivt eller negativt laddat, visar att flertalet anser det vara negativt laddat. Vi ser dock inga tecken på att respondenterna använder negativa ord i sina definitioner av 'grammatik', vilket vi förväntat oss eftersom de anser 'grammatik' vara negativt laddat.

4.2 Grammatikundervisning och styrdokument

Enligt vårt material menade övervägande delen respondenter att det delvis stämmer att elever med svenska som modersmål kan den svenska grammatiken bra när de påbörjar sin gymnasiala utbildning. Endast ett mindre antal anser att påståendet inte stämmer, medan ett fåtal anser påståendet vara riktigt (se bilaga 5b).

Enkäten var utformad på det vis att respondenterna skulle svara på om de undervisar i grammatik i de olika gymnasiekurserna; SvA och SvB (se 2.3.2). De skulle även ange vilka skälen är till att de undervisar, eller inte undervisar, i grammatik.

I kursen SvA var det drygt tre gånger så många som undervisar i grammatik än som inte gör det. Den vanligaste motiveringen till grammatikundervisning är att grammatiken utvecklar elevernas skrivande, tätt följt av argumentet att grammatik underlättar inläringen av främmande språk. Ytterligare argument som framfördes var: den metaspråkliga aspekten, att grammatik utvecklar elevernas tänkande och att det är ett mål i kursplanen. De som inte undervisar i grammatik i SvA anser inte att det anges som mål i kursplanen. Andra argument mot grammatikundervisning handlar om ämnesprioritering och att grammatiken borde vara behandlad på grundskolan. Som argument framfördes även osäkerhet, dels på hur ämnet ska motiveras, dels över de egna grammatikkunskaperna.

I kursen SvB var det nästan dubbelt så många respondenter som inte undervisar i grammatik jämfört med det antal som gör det. Den främsta anledningen till varför grammatikundervisning inte sker var att det inte är motiverat i kursplanen. Andra starka argument berör frågan om ämnesprioritering och flera andra orsaker av vilken den främsta var att grammatiken bör vara avklarad sedan tidigare. Enkätssammanställningen visade att det råder en osäkerhet om hur ämnet ska motiveras. De få som undervisar i grammatik i kursen SvB gör det för att det utvecklar elevernas skrivande samt på grund av den metaspråkliga aspekten. Även inläring av andra språk och utvecklandet av elevernas tänkande förs fram som skäl för undervisningen, liksom att individuell undervisning ges vid behov (se bilaga 4).

Flertalet respondenter undvek att ta ställning i frågan om det är viktigt att avsätta tid till grammatikundervisning, genom att endast delvis instämma. Några anser det inte vara viktigt

medan ett fåtal menar att det är viktigt att avsätta tid till grammatik i undervisningen (se bilaga 7a).

De flesta respondenter menar att grammatik inte står med som ett mål i deras lokala kursplan samtidigt som drygt en femtedel hävdar att det finns med. Ytterst få säger sig inte veta om kunskap i grammatik utgör ett mål i den lokala kursplanen i svenska (se bilaga 5a).

Vi ser i respondenternas svar att grammatikundervisning är vanligare i SvA än i SvB. Det antal respondenter som anser att grammatikkunskaper är en del av kursmålet för SvA, är nästan lika många som det antal respondenter som anser att det inte är det. I SvB var det mer än dubbelt så många respondenter som anser att det inte står i kursmålen, än i SvA.

Respondenterna anger följande skäl som det främsta för undervisning i grammatik, både i SvA och i SvB: att det utvecklar elevernas skrivande. Argumenten för att inte undervisa i grammatik i de båda kurserna fördelade sig relativt lika, varav det främsta skälet i båda kurserna är att det inte anges som mål i kursplanerna (se bilaga 4).

Sammanfattningsvis var det mer än dubbelt så många som undervisade i grammatik i SvA, än i SvB. Det var endast ett fåtal respondenter som ansåg det vara viktigt att avsätta tid för grammatikundervisning, och det största antalet respondenter redovisade att de inte hade grammatikkunskaper med i sina lokala kursplaner.

4.3 Den grammatiska nyttan

Flertalet respondenter menar att det delvis stämmer att begreppskunskapen är viktig i svensk grammatik. De kvarvarande respondenterna är jämt fördelade på svarsalternativen stämmer och stämmer ej (se bilaga 6).

Hälften av respondenterna hävdar att det endast stämmer delvis att eleverna behöver *kunskap* i grammatik för att bli duktiga i det svenska språket. Av den resterande halvan anser så gott som alla att det inte stämmer. Endast en respondent anser *kunskap* i grammatik vara viktigt (se bilaga 8a). När frågan om eleverna behöver *använda* grammatik för att bli duktiga i det svenska språket ställdes, fick vi ett annat resultat. Den största delen respondenter instämmer eller delvis instämmer. Det var endast ett fåtal som inte anser att eleverna behöver *använda* grammatiken (se bilaga 8b).

Det största antalet svarande anser att det delvis stämmer att grammatikkunskap är viktigt för det dagliga livet, medan några inte alls håller med om detta påstående. Ingen av våra respondenter instämmer i påståendet att grammatik är viktigt i det dagliga livet (se bilaga 7b).

De flesta respondenter anser att elevernas kunskaper i svensk grammatik har betydelse för inläringen av främmande språk. Några instämmer delvis, medan ingen anser påståendet vara felaktigt (se bilaga 9a).

Sammanfattningsvis ansåg ingen av våra respondenter att det var viktigt med grammatikkunskap i det dagliga livet, men ändå hävdade flertalet att begreppskunskap delvis var viktigt i svensk grammatik. Dessutom framförde majoriteten att det var viktigt att kunna *använda* grammatiken för att bli duktig i svenska språket. Hälften av respondenterna hävdade att *kunskap* i grammatik delvis behövs för att bli duktiga i det svenska språket medan flertalet lyfte fram betydelsen av grammatikkunskaper för inläringen av främmande språk.

5. Diskussion

Vi kommer här att diskutera litteraturen och de resultat som framkommit ur vår enkätundersökning, och försöka besvara vårt syfte och våra frågeställningar utifrån dem. Precis som i kapitel 4. *Resultat och analys*, redovisas frågorna ämneskategoriserat.

5.1 Metoddiskussion

Enligt Eliasson (2006) svarar 'reliabilitet' på följande: "Kan vi lita på att undersökningen ger samma resultat, om vi upprepar den under så likartade förhållanden som möjligt?" (s.15), det vill säga hade det blivit samma resultat om den kvantitativa enkätundersökningen gjorts om vid ett senare tillfälle? För att uppnå hög reliabilitet skall undersökningen leda till samma resultat även nästa gång den genomförs (s. 15).

'Validitet' innebär att man ska kunna: "räkna med att undersökningen är giltig – att den verkligen mäter det vi vill mäta?", hävdar Eliasson (s. 17). För att få en hög validitet bör frågeställning och syfte vara klart på ett tidigt stadium, för att uppnå en säkerhet i att rätt innehåll undersöks. Det är avgörande för undersökningens validitet att de data som insamlas är giltiga.

Vi ville vara säkra på att vår enkätsammanställning skulle bli korrekt och därför var vi noga med sammanställningen av vårt undersökningsmaterial, vilket leder till att reliabiliteten höjs. Patel och Davidsson (1994) menar att det är först när enkätsvaren mottagits som enkätens reliabilitet kan fastställas genom att kontrollera hur den besvarats, till exempel om respondenterna skrivit till fler svarsalternativ än vad som angetts, eller om samtliga frågor är ifyllda på ett korrekt sätt (s. 88). I vår undersökning är det ett mycket litet antal som inte fyllt i enkäten enligt anvisningarna, vilket påvisar att reliabiliteten i vår enkät är hög.

Varför inte samtliga pedagoger besvarade enkäten förblir obesvarat. Bjurwill (2001) rekommenderar 200-300 enkätutskick i en kvantitativ undersökning för uppsatser på C- och D-nivå (s. 75), vilket vi finner svårt att uppnå i förhållande till den rådande tidsfaktorn. Bjurwill hävdar även att det externa bortfallet, det vill säga de utskickade enkäter som inte kommer in, inte får vara över 20 % (s. 37). Vårt bortfall är betydligt större än så och uppgår till drygt 61%, vilket innebär att våra slutsatser inte är generaliserbara och därför står undersökningens resultat enbart för vår undersökningsgrupp. Ett större antal undersökningar, gärna fördelade över hela Sverige, skulle vara önskvärt för att kunna dra några generella slutsatser, enligt oss.

5.2 'Grammatik' och grammatikundervisning – positivt och negativt

En sammanställning av enkätundersökningen och litteraturen visar att de mest frekventa definitionerna på 'grammatik' leder till följande definition enligt oss: 'grammatik' är kunskap om språkets uppbyggnad och språkets struktur vilket leder till medvetenhet om språkriktigheten. Definitionerna som framkommer ur enkäterna är utan negativ laddning. Majoriteten pedagoger anser, trots definitionerna, ändå att 'grammatik' är negativt laddat. Vi funderar över om det kan vara så att pedagogerna inte själva är medvetna om denna motsättning, eller är det kanske så att de inte utgått från sig själva utan från eleverna och deras upplevelser om ämnet, när de svarat att 'grammatik' är negativt laddat? Ett exempel på enkätsvar som lett fram till dessa funderingar, är när en pedagog anser grammatik vara negativt laddat men tillika definierar grammatik enligt följande:

Grammatik= Hur språket är uppbyggt. (Min definition är inte besvärligare än så) Det är intressant och spännande med grammatik, för att inte säga riktigt roligt, t.o.m. för eleverna, om man gör det roligt.

Utifrån detta tror vi att pedagogerna utgått från sina egen ståndpunkter när de definierat 'grammatik', medan de redogjort för allmänhetens och elevernas attityd när de svarat på frågan angående laddningen. Eventuellt kan detta bero på att enkätens instruktioner varit allmänna förutom till den kvalitativa frågan då vi återigen betonat att enkäten ska besvaras utifrån respondenten själv. Vi tror detta tydliggörande, och frågornas likhet, har gjort att pedagogerna tagit för givet att frågan om grammatikens positiva eller negativa laddning, skulle besvaras utifrån allmänhetens och elevernas attityder.

De erfarenheter vi fått med oss från våra perioder av verksamhetsförlagd utbildning, visar att 'grammatik' och undervisning i grammatik upplevs som negativt både hos pedagoger och hos elever. Att 'grammatik' upplevs som negativt belyses även i litteraturen: "Många individer associerar grammatik med något utanför dem själva, och begreppet väcker ofta negativa känslor, snarare tvång eller blockeringar än positiva förnimmelser." (Boström, Josefsson, 2006:28) Denna åsikt delas inte av informanter i Brodows undersökning, vilka hade ett intresse av grammatik och hur dess betydelse kan komma att användas (Brodow m.fl. 2000:132). Kan denna skillnad bero på vilken skolform som undersökts? Brodow undersökning inriktar sig både på grundskolans senare år och gymnasieskolan medan vi endast har undersökt gymnasieskolan (Brodow m.fl. 2000:67).

I vår undersökning framförs av vissa respondenter en positiv syn på grammatikundervisning, både vad gäller pedagogens egen inställning, och den inställning han eller hon tror att eleverna har. En respondent menar på följande:

Eftersom ordet grammatik ofta har en negativ bild hos eleverna kallar jag det struktur. Ett ord som användes då jag själv studerade till lärare. Jag tycker att det passar bättre och eleverna får en annan förståelse för att det faktiskt handlar om att vi har en viss struktur i språket. Det gäller både ordföljd, stavning m.m. Elever blir positivare och får en högre förståelse för språket och nyttan med att använda och lära sig strukturen. För att de ska kunna göra sig bättre förstådda, undvika missförstånd och otydligheter och ha nytta av det när de läser andra språk.

Vi kan utläsa ur vår enkätundersökning, med avseende på om synen på 'grammatik' är positivt eller negativt laddat, hänger samman med hur undervisning i grammatik genomförs. De traditionsbundna pedagogerna lyfter inte fram grammatiken som något nyttigt och de relaterar inte heller grammatiken till elevernas egen värld, varken till elevernas skrivprocess eller till autentiska texter. Vi drar slutsatsen att grammatikundervisning inte bör vara formell begreppskunskap utan istället bör den härledas ur elevernas verklighet för att påvisa hur grammatiken kan användas. En respondent menar på följande:

När jag undervisar i grammatik utgår jag från sådant eleverna själva skrivit. Sen kan vi resonera kring "felen" och försöka komma fram till vad som är fel/korrekt och varför. Gäller det ordklasser eller satsdelar använder jag helst autentiska texter – tidningstext eller skönlitterär text. (Avskyr tillrättalagda "skolboksövningar"). Genom att använda autentisk text tror jag att eleverna kanske inser hur komplicerat ett språk är konstruerat och att allt kanske inte går att ut eller stoppa in i en viss låda. Det t ex inte alltid så lätt att ta ut satsdelar i vanliga meningar skriva i en artikel.

5.3 Grammatikens vara eller icke vara i styrdokumentet

I avsnitt 2.3 *Styrdokument* redovisar vi vad som står att läsa om svenskundervisningens innehåll i de styrdokument pedagoger för gymnasiet ska följa, och vidare berättas att 'grammatik' inte finns nämnt explicit. Det framgår tydligt av våra enkäter att det inte finns någon generell överensstämmelse bland respondenterna angående grammatikens vara eller icke-vara för undervisningen i kursen SvA. Boström och Josefsson (2006) menar dock att det i styrdokumentet finns stöd för grammatikundervisning. De hävdar vidare att 10% av undervisningstimmarerna i SvA anslås till grammatikundervisning, och att utgångspunkten för grammatikundervisning måste vara de nationella styrdokumentet (s. 24, 52, 98). Vår undersökning visar motsatsen. Även om flertalet respondenter undervisar i grammatik i SvA, var kursplanen som argument för detta, långt ner på listan över varför undervisningen i ämnet genomfördes.

Till skillnad från i SvA, är det en minoritet som ägnar sig åt grammatikundervisning i SvB. Brodow m.fl. (2000) menar att denna fördelning är vanlig:

Det normala i gymnasieskolan tycks vara att man tar upp den systematiska, sammanhållna genomgången av form- och satslära i A-kursen, medan man i B-kursen gör nedslag, aktualiseringar och fördjupningar i samband med andra moment, främst skrivande men också språkhistoria. (Brodow m.fl. 2000:118)

Några av våra respondenter uppger att undervisning i grammatik i SvB endast sker vid behov, och att undervisningen då ofta är individuell.

Vi anser det vara tolkningsutrymmet i styrdokumentet som är anledning till att respondenternas svar i vår resultatredovisning går isär. Vi ser en fara i att pedagogerna kan välja ämnesinnehåll utifrån egna intressen och individuella kunskaper. Hur kan vi få en likvärdig skola över hela Sverige, vilket skollagen föreskriver, om så stora tolkningsmöjligheter av kursplanerna medges? Om Boströms och Josefssons påstående att 10% av undervisningstimmarerna i svenska ska bestå av grammatikundervisning stämmer, är det enligt vår mening anmärkningsvärt att så skilda uppfattningar finns huruvida grammatik ska ingå i kursen eller ej. Än mer förvånande är det att grammatik oftast inte står med i den lokala kursplanen.

Vi undrar om pedagogerna är medvetna om den tidsfördelning som råder för svenskämnet, eller är styrdokumentet så vaga och den egna tolkningen så pass fri, att grammatiken helt kan elimineras som undervisningsämne? Vår tolkning av kursplanerna är att grammatikundervisning bör ingå i SvA även om det inte uttrycks explicit. I kursplanen för SvA står det följande: ”eleven rådfrågar vid behov språkliga handböcker, använder sig i skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt skiljer på talat och skrivet språk.” (*Kursplaner och betygskriterier*, s. 1) Även Boström och Josefsson (2006) hävdar att kursplanen för SvA inte kan tolkas på något annat sätt än att grammatikundervisning bör ske (s. 25).

I kursen SvB anser vi inte att grammatikundervisning lika självklart hör hemma, eftersom vi inte kan utläsa detta ur kursplanen, varken explicit eller implicit. Inte heller i *Lpf 94* anser vi att det implicit eller explicit går att finna stöd för grammatikundervisning, utan även den är tolkningsbar.

5.4 Grammatikundervisning i skolan

I undersökningen finner vi likheter mellan de argument som lades fram av respondenterna till varför de undervisar respektive inte undervisar i grammatik i både SvA och SvB. Det viktigaste argumentet för grammatikundervisning i de båda kurserna var enligt respondenterna att grammatik utvecklar elevernas skrivande. Detta strider mot det resultat Brodow kommit fram till i en undersökning gjord i grundskolan och gymnasiet och som visade att flertalet informanter menar att grammatik inte hade något samband med skrivförmåga, eller att sambandet mellan grammatikkunskaper och skrivförmåga var osäkert.

(Brodow m fl. 2000:83, 96-97). Vi tror den främsta anledningen till denna skillnad kan vara att vi arbetat med ett litet urval, och att vår undersökning inte är generaliserbar.

Ett argument som framfördes av en respondent till varför grammatikundervisning inte sker i SvA, var pedagogens osäkerhet på sina kunskaper. Brodow (1996) menar att en lärare måste besitta stor kompetens och säkerhet för att kunna lära ut grammatik (s. 309). Vi anser det vara fel att pedagoger väljer bort ämnesinnehåll på grund av sina kunskapsbegränsningar istället för att försöka råda bot på detta.

Det främsta skälet till varför undervisning inte skedde i SvB var att det inte ansågs vara ett mål i kursplanen, vilket vi instämmer i.

Teleman anser att grammatikens roll vid tydliggörandet av fel, är liten. Det är endast de elever som har god kunskap i svensk grammatik som kan undvika fel i modersmålet med hjälp av regler. Vidare menar han att inläring av modersmålspråk sker: ”som man har lärt sig de andra tusentals saker man vet om modersmålet, dvs. utan tillgång till formulerade regler.” (Teleman 1987:9-10).

Våra respondenter hävdar att *kunskap* i grammatik inte är det viktiga utan de menar istället att det är *användandet* av grammatiken som är den avgörande faktorn för att bli duktig i det svenska språket. Räcker det då med att bara kunna den omedvetet inlärd grammatiken, det vill säga kunna tala språket korrekt, utan att veta de grammatiska termerna? Svedner (1999:80) menar att det tillhör allmänbildning att känna till några begrepp i modersmålets grammatik. En av respondenterna instämmer i detta och uttrycker utifrån sina erfarenheter följande:

En gemensam vokabulär som underlättar undervisningen (för mig), men tyvärr inte så uppskattat av eleverna, som tycker att de **kan** ju redan svenska och grammatiken bara krånglar till det.

Något som vi finner intressant i enkätundersökningen är att majoriteten av respondenter inte anser att elever som påbörjar sin gymnasiala utbildning kan grammatiken, men ändå avsätts inte mycket tid för grammatikundervisning. Det verkar inte som att 10% av undervisningstimmarerna i SvA går till grammatikundervisning och majoriteten respondenter anser inte heller det vara viktigt att avsätta tid för grammatikundervisning.

Vi drar slutsatsen att respondenterna anser att begreppskunskap är mindre viktigt för eleverna. Följande står skrivet, av respondenter, angående begreppskunskap:

Detta tolkar jag som att det viktigaste är att kunna använda svenska språket, inte att lära sig regler om språket. Grammatik sett endast som ”regler i grammatikboken” eller ”termer man måste kunna” är inget för mig. Våra gymnasieungdomar klarar sig bra utan preteritum och subjunktioner..... De som senare ska studera språk på universitetet kan lära sig det då.

För min egen del så anser jag att grammatiken är en given del av språket, som måste behärskas, men för den delen inte behöver urskiljas som en egen del i undervisningen. Eleven behöver alltså, enligt mig, inte alls veta vad för satsdel han använder, bara han förstår att ett ord av det slaget skulle förhöja läsningen, eller förenkla förståelsen av det skrivna.

Vi kan till största del, liksom pedagogerna, instämma i att elever med svenska som modersmål, har tillräckliga kunskaper om språket för att kunna använda det på ett korrekt och tillfredsställande sätt. Vi hävdar även att en viss begreppskunskap är viktig eftersom det leder till ett gemensamt språk om språket. Vi vill dock, liksom Brodow (1996:311) och Teleman (1987:8-9) påpeka, att dessa kunskaper inte behöver vara särskilt detaljerade.

Som läsaren redan tidigare tagit del av, i avsnitt 2.5.7 och 2.6.2 finns det både argument för och emot vikten av grammatikkunskaper vid inläring av främmande språk. Nilsson och Ullström (Lannvik Duregård, 2003-09-26:2) menar att det inte har någon betydelse för det främmande språket och somliga menar tvärtom. De forskare som är för argumentet menar att det kan vara lättare att dra paralleller till det främmande språket om man har en begreppskunskap om det egna. Vi anser detta vara intressant eftersom det, enligt vår erfarenhet, lärs ut en felaktig svensk grammatik i syfte att underlätta inläringen av främmande språk. Ett exempel på detta är de tyska prepositionerna 'aus', 'bei', 'mit', 'nach', 'seit', 'von', 'zu', vilka styr dativ, i det tyska språket. I svenska finns inte dativobjekt längre, men enligt vår uppfattning lärs detta fortfarande ut i skolorna för att underlätta inläringen av tyska. Ska den svenska grammatiken få läras ut med ett felaktigt innehåll med målsättningen att underlätta inläringen av ett annat språk? Enligt oss är detta mindre bra.

5.5 Resultatens konsekvenser för yrkesrollen

Den syn som följt grammatikundervisningen under årens lopp och som bland annat Thavenius (1999:22) tar upp handlar om att grammatikundervisningen ännu idag är lik den undervisningsform som var rådande så tidigt som under 1800-talet och bottenar i latinskolans tankegrund och hårda disciplin. Det är kanske på tiden att grammatikundervisningen, dess läroböcker och utbildning inom ämnet förnyas?

Vi önskar att det i framtiden kommer att finnas tydliga angivelser om vad elever bör kunna inom svensk grammatik och dess begreppsområde samt ett klart uttalat syfte och mål för undervisningen. Skolans utveckling, ur ett historiskt perspektiv, har lett till mindre preciserade styrdokument, vilket vi hoppas ska förändras. Vår förhoppning är därför att denna didaktiska undersökning ska komma den faktiska skolverksamheten till godo och få pedagoger att reflektera över sin hållning till grammatikundervisning. Eftersom kursplanerna

är så vagt formulerade behövs enligt vårt förmenande, att yrkesverksamma inom svenskämnet finner argument, och aktivt tar ställning till det undervisningsinnehåll de förmedlar utifrån styrdokumentet, och inte låter egna kunskaper och intressen styra.

5.6 Framtida forskningsarbete

Vi tycker det vore intressant att undersöka flera av de frågor som detta arbete har väckt hos oss inom ämnet grammatik. Förslag till framtida forskningsområden är:

- Vilken effekt har grammatikundervisning för elevers skriftspråk sett ur ett längre perspektiv?
- Hur ser elever på grammatikundervisning - roligt eller nyttigt?
- Hur ser grammatikundervisningen ut, och vad tas upp?

Eftersom vi själva kände att vi hade för dåliga förkunskaper inom grammatik innan våra akademiska studier, och att vår enkät inte visar på en homogen syn bland pedagogerna angående grammatikundervisning, anser vi att det skulle vara ytterst intressant att undersöka vidare inom ämnet grammatikens begreppskunskap; Hur mycket begreppskunskap kan gymnasieelever med svenska som modersmål vid studenten, och vilken betydelse har begreppskunskaperna för fortsatta högre studier?

5.7 Diskussionsavslutning

Grammatiken har funnits som ett givet inslag under vår egen gymnasietid och den ifrågasattes aldrig av oss elever. Att ha med sig det svenska språkets grammatik från skoltiden tror vi många anser vara en självklarhet. Brodow menar att begreppskunskap i den svenska grammatiken inte är som att cykla, det vill säga självklar när du en gång lärt dig det, utan den måste hela tiden hållas aktuell (Brodow m.fl. 2000: 109).

Utifrån våra erfarenheter från akademiska studier i ämnet svenska, vet vi att många av oss studenter som inte hade tillräckliga förkunskaper inom ämnet grammatik, och därför uppfattades grammatikkursen som svår. Fortfarande efter cirka fyra år, är det många som anser att grammatiken är svår, trots godkända resultat på kurser med grammatiskt innehåll. När grammatikkunskaperna inte ständigt hålls levande genom att de används, till exempel om man läser ett annat ämne eller under lång tid inte undervisar i ämnet, är det stor risk att de glöms bort, eller i alla fall är vilande.

6. Sammanfattning

Uppsatsen *Grammatikundervisning; tradition eller nytta?- en studie av gymnasiepedagogers förhållningssätt*, har haft som syfte att undersöka om nyttan av grammatikkunskap är viktigare än begreppskunskapen för elever med svenska som modersmål, i betydelsen att faktiskt kunna använda grammatiken sett ur ett gymnasialt perspektiv. Frågeställningarna som skulle leda fram till detta formulerades enligt följande:

1. Hur förhåller sig pedagogers grammatikundervisning till kursplanernas målformulering?
2. Hur motiverar pedagogerna sitt val att undervisa eller inte undervisa i grammatik, i kurserna Svenska A och Svenska B?

Vad 'grammatik' betyder råder det ingen enhetlig överrensstämmelse om, men definitionsförslag som framkommit, både av litteraturen och ur den kvantitativa enkätundersökning som genomförts, innebär att grammatik är språkets byggsten och språkets struktur samt att en medvetenhet om språkriktighet är viktigt. Majoriteten av respondenterna undervisar i grammatik i SvA, och motiverar sitt val med andra faktorer än styrdokumentens formulering, såsom att grammatikundervisning utvecklar elevernas skrivande. Majoriteten av informanter undervisar inte i grammatik i kursen SvB, med motiveringen att det inte anges som mål i kursplanen. I gymnasieskolans styrdokument finns 'grammatik' inte nämnt explicit, men vi som gjort undersökningen och författarna Boström och Josefsson (2006) hävdar att det implicit nämns i kursen SvA.

Respondenterna anser att elever med svenska som modersmål har tillräckliga grammatiska kunskaper i språket, för att kunna *använda* det korrekt, vilket vi instämmer i. Vi, Boström, Josefsson (2006), Andersson (1993) och några respondenter hävdar att en viss begreppskunskap är att förespråka eftersom det leder till ett gemensamt språk om språket, det vill säga ett metaspråk.

Vi har funnit dubbeltydiga resultat när det gäller pedagogers åsikter om ämnet. Ett exempel är att 'grammatik' är negativt laddat men ändå definieras neutralt. Det faktum att eleverna har bristfälliga kunskaper i grammatik medan det ändå inte prioriteras genom att tid avsätts för undervisningen, är ett annat exempel.

Vi önskar att det i framtiden kommer att finnas tydliga angivelser om vad elever bör kunna inom svensk grammatik och dess begreppsområde samt ett klart uttalat syfte och mål för undervisningen.

Referenser

Litteratur

- Andersson, Erik (1993), *Grammatik från grunden: en koncentrerad svensk satslära*, Uppsala, Hallgren & Fallgren studieförlag AB
- Boström, Lena & Josefsson, Gunlög (2006), *Vägar till grammatik*, Lund, Studentlitteratur
- Brodow, Bengt (1996), *Perspektiv på svenska – del II Momenten*, Solna, Ekelunds Förlag AB
- Brodow, Bengt, Nilsson, Nils-Erik, & Ullström, Sten-Olof (2000), *Retoriken kring grammatiken: didaktiska perspektiv på skolgrammatiken*, Lund, Studentlitteratur
- Dalén, Uno (1961-1967), *Bonniers lexikon; gertz - holtedahls*, Stockholm, Albert Bonniers Förlag, band 6
- Friesen, Sten von (1983), *Bra böckers lexikon; brou-cody*, Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker AB, band 4
- Friesen, Sten von (1993), *Bra böckers lexikon; fält – grek*, Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker AB, band 9
- Kroksmark, Tomas, Strömqvist, Göran & Strömqvist, Sven (1993), *Fem uppsatser om grammatik*, Lund, Studentlitteratur
- Liberg, Caroline (2005), "Svenskämnet – att skapa praktiker i och om narrativa verksamheter?" i Linnér, Bengt & Lundin Åkesson, Katarina (red), *Tredje nationella konferensen i Svenska med didaktisk inriktning – Växjö den 9 november 2005*, Malmö, 2006
- Läraryrskommittén, (2001), *Lärarens handbok*, Stockholm, Läraryrskommittén
- Marklund, K. (1992), *Nationalencyklopedin; gram – hil*, Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker AB, band 8
- Svedner, Per-Olov (1999), *Svenskämnet & svenskundervisningen - närbilder och helhetsperspektiv*, Uppsala, Kunskapsföretaget
- Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik (2001) *Inledning till grammatiken*, Stockholm, Svenska Akademien
- Teleman, Ulf (1987), "Det skolgrammatiska arvet. En inledning" i Teleman, U (red), *Grammatik på villovägar*, Stockholm, Liber AB
- Thavenius, Jan (1999), "Traditioner och förändringar" i Thavenius, J (red), *Svenskämnets historia*, Lund, Studentlitteratur
- Thavenius, Jan (1999), "Modersmålet - redskap eller bildningsmedel" i Thavenius, J (red), *Svenskämnets historia*, Lund, Studentlitteratur

Metodböcker

Bjurwill, Christer (2001), *A, B, C och D: vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*, Studentlitteratur, Lund

Stukát, Staffan (2005), *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund

Eliasson, Annika (2006), *Kvantitativ metod från början*, Studentlitteratur, Lund

Trost, Jan (1994), *Enkätboken*, Studentlitteratur, Lund

Elektroniska källor

Lannvik Duregård, Maria (2003-09-12), *Populär grammatik i nya språkläran*, Lärarnas tidning, <http://www.lararnastidning.net>, hämtad 2006-11-02

Lannvik Duregård, Maria (2003-09-26), *Ompröva grammatiken*, Lärarnas tidning, <http://www.lararnastidning.net>, hämtad 2006-10-30

Nilsson, Nils-Erik & Ullström, Sten-Olof (2003), *Vi sätter språkbruket – inte systemet – i fokus*, Lärarnas tidning, <http://www.lararnastidning.net>, hämtad 2006-10-30

Skolverket, kursplan SvA; *SV1201 - Svenska A*
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=5&skolform=21&id=3205&extraId=>, hämtad 2006-11-02

Skolverket, kursplan SvB; *SV1202 - Svenska B*
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=5&skolform=21&id=3893&extraId=> hämtad 2006-11-02

Skolverket, *Läroplaner*, <http://www.skolverket.se/sb/d/468>, hämtad 2006-11-22

Skolverket, *Kursplaner och betygskriterier*, <http://www.skolverket.se/sb/d/155/a/2048>, hämtad 2006-11-22

Bilaga 1 – missiv till skolorna

Hej!

Vi är två lärarstudenter på Högskolan Kristianstad som till våren tar examen som svensk- och religionslärare för grundskolans senare år och för gymnasieskolan.

Vi arbetar för tillfället med vårt examensarbete vilket handlar om den svenska grammatikens didaktik. Vi behöver personer som vill hjälpa oss med att svara på vår enkät vilken vänder sig till svensklärare på gymnasienivå. Vi undrar om Du kan tänka dig att förmedla de mailadresser svensklärare på din skola har till oss, så vi kan ge dem möjligheten att hjälpa oss genom att fylla i vår enkät som kommer skickas ut under vecka 46.

Vi vore väldigt tacksamma om du kunde hjälpa oss med detta!

Med vänliga hälsningar Sandra Lewitz och Åsa Nilsson.

Bilaga 2 – missiv till pedagogerna

Hej!

Vi är två lärarstuderande på Högskolan Kristianstad som till våren kommer att ta examen som lärare i svenska och religion för grundskolas senare år och gymnasieskolan. Vi skriver för tillfället vårt examensarbete och vill be Dig om hjälp med att fylla i denna enkät.

Denna enkät, som består av nio frågor, handlar om undervisning i svensk grammatik ur ett didaktiskt perspektiv och vi vill undersöka vilket som är viktigast, begreppskunskapen eller nyttan. Vi vill även ta reda på hur grammatiken används och vad den används till. Vår studie bygger till stor del på dina svar och hur dessa förhåller sig till den didaktiska diskussion som pågår om grammatikundervisning. Vi vore väldigt tacksamma om Du tog dig tid att fylla i vår enkät.

Vi vill även förtydliga att vår undersökning endast gäller gymnasiekurserna SvA och SvB och inte undervisning som rör svenska som andraspråk och svenska för nybörjare.

Era svar kommer att behandlas konfidentiellt och ni kommer att vara anonyma i vår resultatredovisning och analys.

Enkäten måste vara **oss tillhanda senast måndagen den 20 november 2006**, Under slutet av februari 2007 kan ni ta del av vår uppsats som ni då finner under *bibliotek* på adressen: www.hkr.se

Med vänliga hälsningar Sandra Lewitz och Åsa Nilsson

Instruktioner:

1. öppna den bifogade filen
2. sätt markören i rutan för avsett svar och dubbelklicka
3. ändra standardvärdet till markerad
4. tryck OK (detta sker i alla de frågor det finns rutor till)
5. när du svarat på alla frågor, måste du spara enkäten i arkiv "spara som" under något namn som du kommer ihåg
6. vår adress kommer fram när Du gör valet att svara på vårt mail, skicka tillbaka enkäten som bifogad fil (OBS! det namn du precis sparar enkäten under)
7. klicka på skicka

Bilaga 3 – enkät

Enkät angående svensk grammatikundervisning i gymnasieskolan

- sett ur en lärares synvinkel (2006-11-14)

Besvara följande genom att kryssa för ett alternativ

Kön: Kvinna Man

Ålder: 20-29 30-39 40-49 50-59 60→

Läroart: Ja Nej Examen år:

Antal tjänsteår:

mindre än 5 år	☐
mindre än 10 år	☐
mindre än 15 år	☐
mindre än 20 år	☐
mer än 20 år	☐

1. Undervisar du i grammatik?

Kryssa för de **två** motiveringar som passar bäst in på dig, antingen under ja eller under nej

Ja i SvA därför att:

Det anges som mål i kursplanen	☐
Det utvecklar elevernas tänkande	☐
Det underlättar elevernas inläring av andra språk	☐
För att ha ett gemensamt språk i samtal om språk	☐
Det utvecklar elevernas skrivande	☐
Det stärker individens personliga utveckling	☐
Ämnesprioritering	☐
Det är viktigt för det svenska språket	☐

Annan orsak:

Nej i SvA därför att:

- Det anges ej som mål i kursplanen
- Jag är osäker på mina kunskaper
- Jag har en osäkerhet pedagogiskt
- Ämnesprioritering
- Jag är osäker på hur ämnet ska motiveras

Annan orsak:

Ja i SvB därför att

- Det anges som mål i kursplanen
- Det utvecklar elevernas tänkande
- Det underlättar elevernas inläring av andra språk
- För att ha ett gemensamt språk i samtal om språk
- Det utvecklar elevernas skrivande
- Det stärker individens personliga utveckling
- Ämnesprioritering
- Det är viktigt för det svenska språket

Annan orsak:

Nej i SvB därför att:

- Det anges ej som mål i kursplanen
- Jag är osäker på mina kunskaper
- Jag har en osäkerhet pedagogiskt
- Ämnesprioritering
- Jag är osäker på hur ämnet ska motiveras

Annan orsak:

2. Utgör kunskap i grammatik ett mål i er lokala kursplan i svenska?

- Ja
- Nej
- Vet ej

3. Gymnasieelever med svenska som modersmål kan den svenska grammatiken bra när de påbörjar sin gymnasiala utbildning

- Stämmer
- Stämmer delvis
- Stämmer ej

4. Begreppskunskapen i svensk grammatik är viktig.

- Stämmer
- Stämmer delvis
- Stämmer ej

5. a) Det känns viktigt att avsätta tid för grammatik i undervisningen.

- Stämmer
- Stämmer delvis
- Stämmer ej

b) Kunskaper i svensk grammatik är viktig för det dagliga livet.

- Stämmer
- Stämmer delvis
- Stämmer ej

6. a) Elever behöver kunskap i grammatik för att bli duktiga i det svenska språket.

Stämmer

Stämmer delvis

Stämmer ej

b) Elever behöver använda grammatik för att bli duktiga i det svenska språket.

Stämmer

Stämmer delvis

Stämmer ej

7. Elever behöver kunskap i svensk grammatik för att underlätta inläring av främmande språk

Stämmer

Stämmer delvis

Stämmer ej

8. Grammatik är ett begrepp som är:

Positivt laddat

Negativt laddat

Besvara följande fråga genom att skriva utifrån dig själv

Begreppet grammatik, hur definierar du det utifrån dig själv som lärare?

Bilaga 4 – enkätsvar fråga 1

Undervisar du i grammatik?

Varje respondent fick fylla i två alternativ.

Ja i svenska A därför att:

A= Det anges som mål i kursplanen

B= Det utvecklar elevernas tänkande

C= Det underlättar elevernas inläring av andra språk

D= För att ha ett gemensamt språk om språket

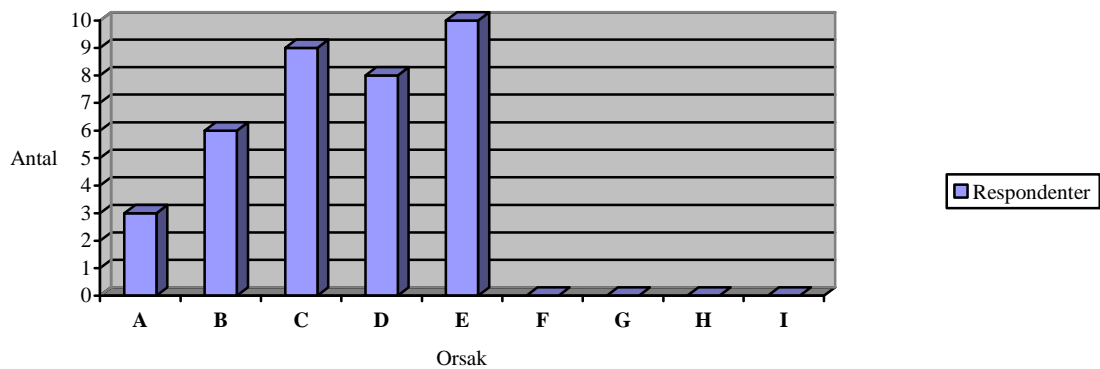
E= Det utvecklar elevernas skrivande

F= Det stärker individens personliga utveckling

G= Ämnesprioritering

H= Det är viktigt för det svenska språket

I= Annan orsak

Internt bortfall:

- En respondent hade missat denna fråga.

Undervisar du i grammatik?

Varje respondent fick fylla i två alternativ.

Nej i svenska A därför att:

A= Det anges ej som mål i kursplan

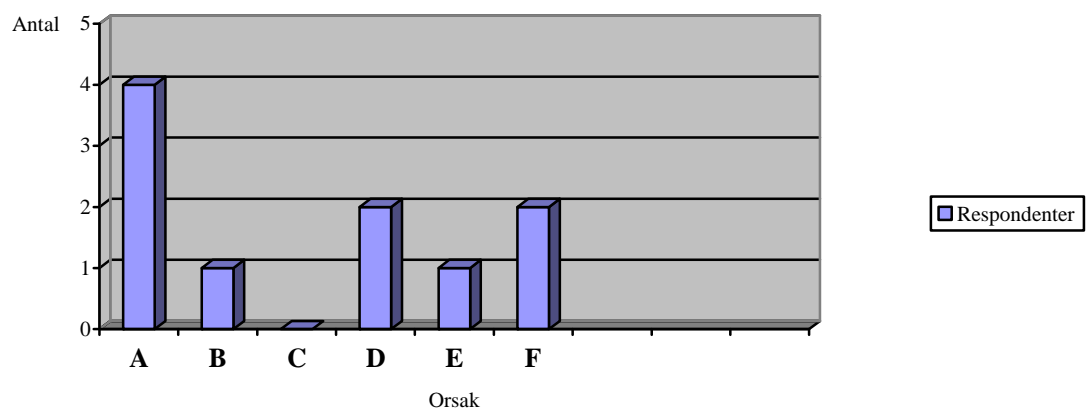
B= Jag är osäker på mina kunskaper

C= Jag har en osäkerhet pedagogiskt

D= Ämnesprioritering

E= Jag är osäker på hur ämnet ska motiveras

F= Annan orsak

Annan orsak:

- Omotiverade elever, anser ej att de blir bättre på svenska språket
- Bör vara behandlat i grundskolan

Undervisar du i grammatik?

Varje respondent fick fylla i två alternativ.

Ja i Svenska B därför att:

A= Det anges som mål i kursplanen

B= Det utvecklar elevernas tänkande

C= Det underlättar elevernas inläring av andra språk

D= För att ha ett gemensamt språk om språket

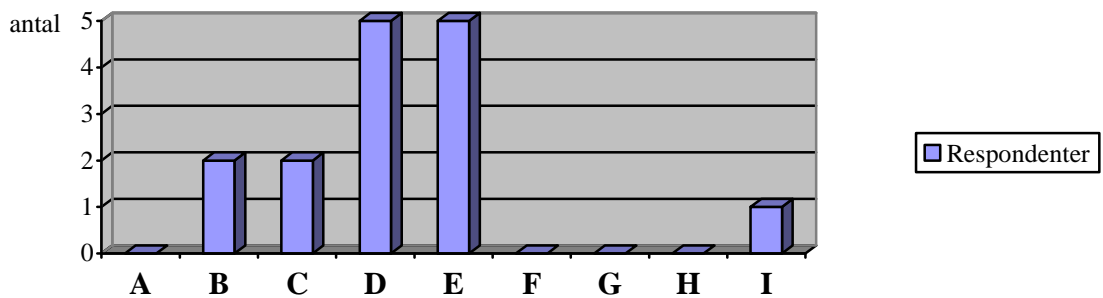
E= Det utvecklar elevernas skrivande

F= Det stärker individens personliga utveckling

G= Ämnesprioritering

H= Det är viktigt för det svenska språket

I= Annan orsak

Internt bortfall:

- En respondent hade endast svarat med ett alternativ.

Annan orsak:

- Endast undervisning vid behov och i så fall individuellt.

Undervisar du i grammatik?

Varje respondent fick fylla i två alternativ.

Nej i Svenska B för att:

A= Det anges ej som mål i kursplanen

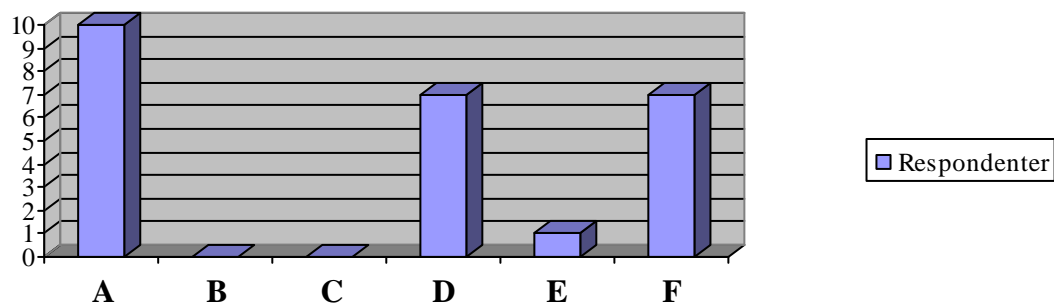
B= Jag är osäker på mina kunskaper

C= Jag har en osäkerhet pedagogiskt

D= Ämnesprioritering

E= Jag är osäker på hur ämnet ska motiveras

F= Annan orsak

Internt bortfall:

- En respondent hade endast fyllt i "Annan orsak" på ja-svaret.
- Fem respondenter hade endast fyllt i "Annan orsak", men ej ett andra alternativ.
- En respondent deklarerade att hon ej hade kursen och därför ej fyllt i frågan.

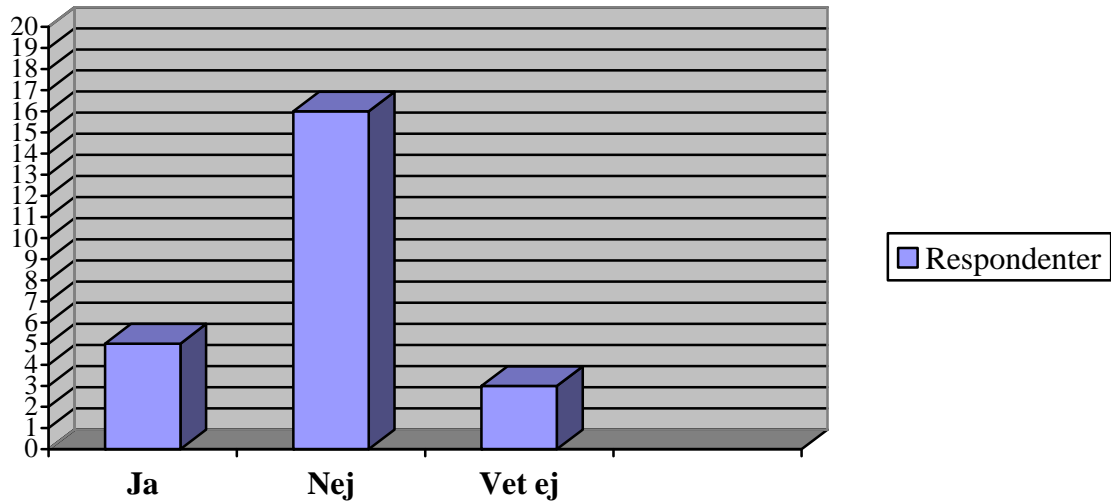
Annan orsak:

- Omotiverade elever anser ej att de blir bättre på svenska språket
- Bör vara behandlat i grundskolan.
- Endast sporadiskt då det bör vara avklarat i A-kursen.
- Repeterar endast vid behov och då i samverkan med språklärare.
- Eleverna har läst grammatik i Svenska A.
- Har redan undervisat i kursen.
- Grammatik är inte relevant för elevernas allmänbildning som kunskapsbas.

Bilaga 5a – enkätsvar fråga 2

Utgör kunskap i grammatik ett mål i er lokala kursplan i svenska?

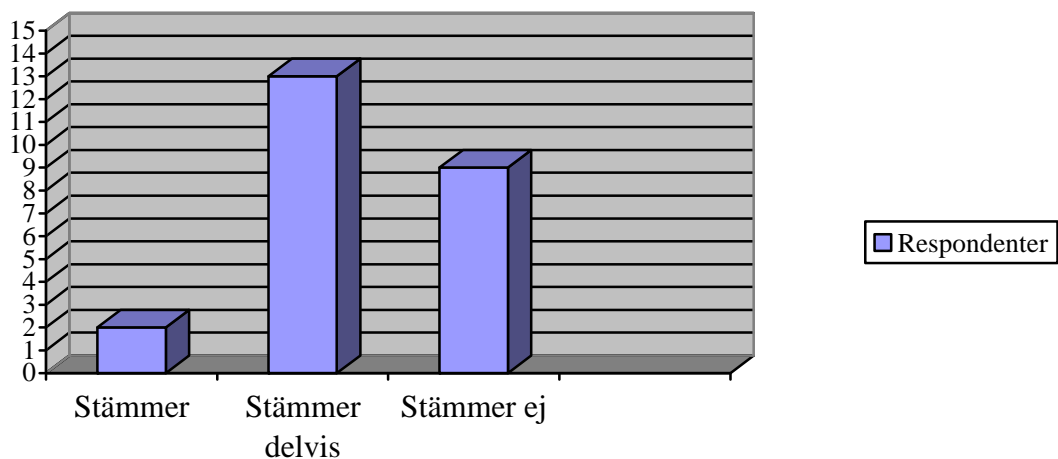
Respondenten svarar med endast ett alternativ.

Bilaga 5b – enkätsvar fråga 3

Gymnasieelever med svenska som modersmål kan den svenska grammatiken bra när de påbörjar sin gymnasiala utbildning

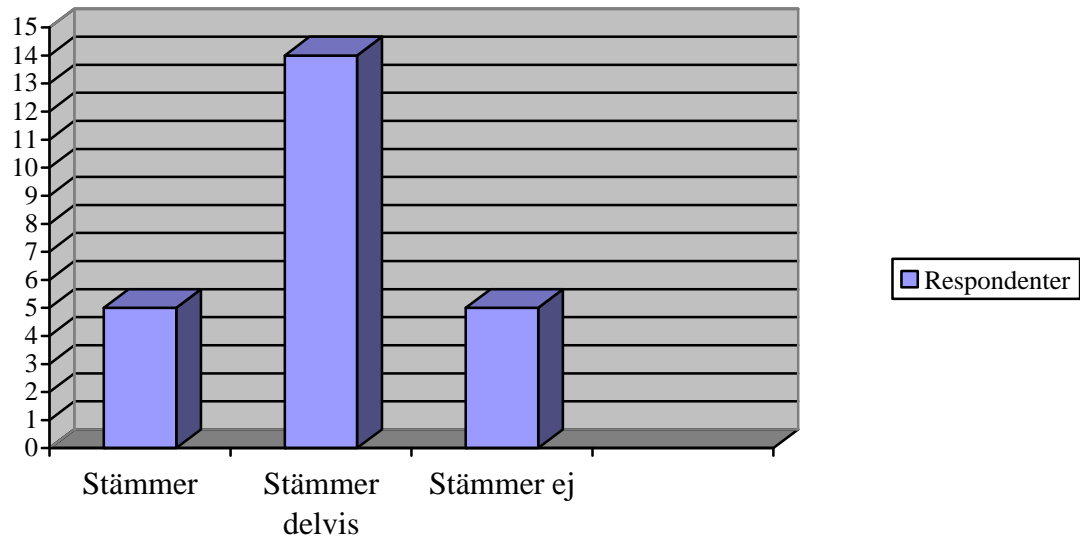
Respondenten svarar med endast ett alternativ.

Bilaga 6 – enkätsvar fråga 4

Begreppskunskap i svensk grammatik är viktig

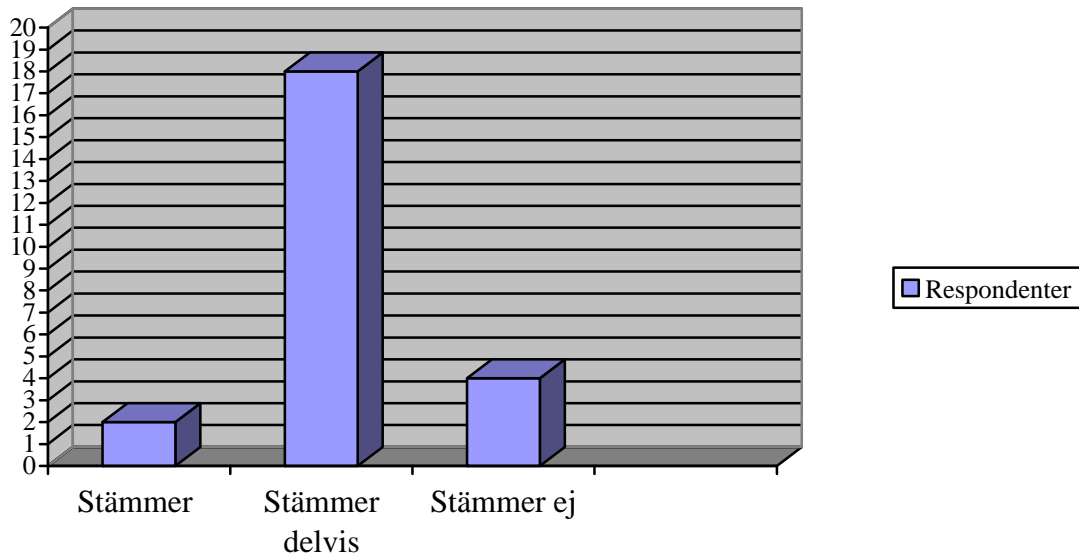
Respondenten svarar med endast ett alternativ.

Bilaga 7a – enkätsvar fråga 5a

Det känns viktigt att avsätta tid för grammatik i undervisningen

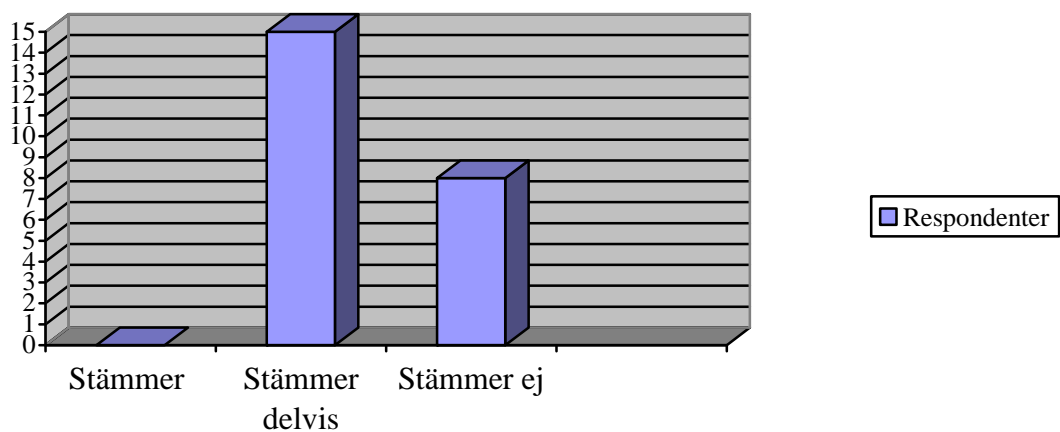
Respondenten svarar med endast ett alternativ.

Bilaga 7b – enkätsvar fråga 5b

Kunskaper i svensk grammatik är viktiga för dagliga livet

Respondenten svarar med endast ett alternativ.

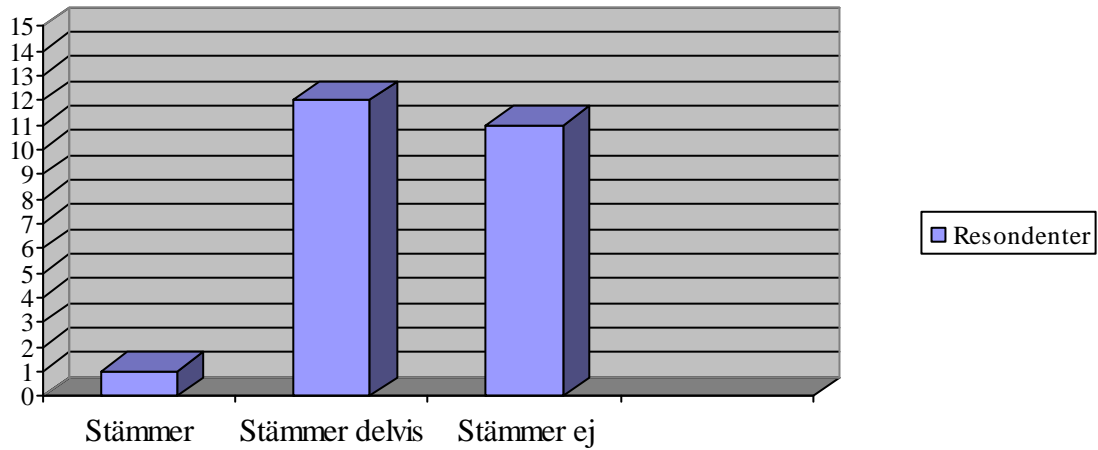
Internt bortfall:

- En respondent ej angett något svar.

Bilaga 8a – enkätsvar fråga 6a

Eleverna behöver kunskap i grammatik för att bli duktiga i det svenska språket

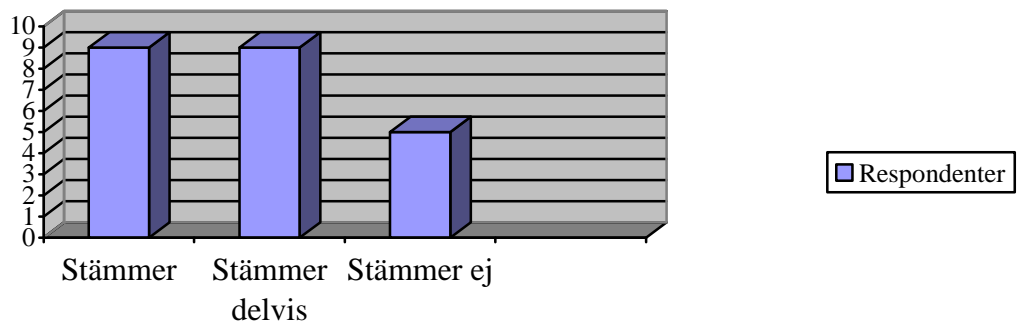
Respondenten svarar med endast ett alternativ.

Bilaga 8b – enkätsvar fråga 6b

Eleverna behöver använda grammatik för att bli duktiga i det svenska språket

Respondenten svarar med endast ett alternativ.

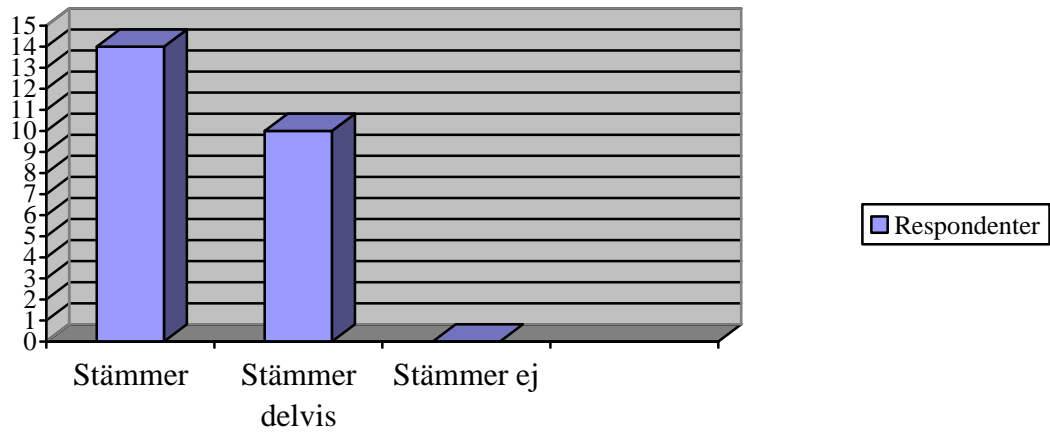
Internt bortfall:

- En respondent har ej angett något svar.

Bilaga 9a – enkätsvar fråga 7

Eleverna behöver kunskap i svensk grammatik för att underlätta inläring av främmande språk

Respondenten svarar med endast ett alternativ.

Bilaga 9b – enkätsvar fråga 8

Grammatik är ett begrepp som är positivt eller negativt laddat

Respondenten svarar med endast ett alternativ.

